

FOTO: EMMA SINCLAIR

HVERDAG I VARETÆGT

AF SOFIE AMALIE POULSEN

EN UNDERSØGELSE AF DE INDSATTES OPLEVELSER AF HVERDAGEN PÅ 4. VEST.

INDHOLDSFORTEGNELSE

00	Indledning	
	Begreber	03
	Metode	04
	Etik og anonymisering	04
	Rapportens opbygning	05
01	Lange varetægtsfængslinger	06
02	Hverdagen på 4. Vest	08
	Uddannelse	09
	Åbne døre og fælleskab	11
	Forholdet til de ansatte	14
03	“Det er stadig ikke sjovt at sidde i fængsel”	16
	Besøgsforhold	16
04	Placeret midt i Vestre Fængsel	19
	At være mærket	21
05	Sammenfatning	23
06	Anbefalinger	24

Indledning

I det danske retssystem er du uskyldig, til det modsatte er bevist. Det er forankret i uskyldformodningen efter den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 6.¹ Arresthusene er derfor heller ikke indrettet til, at en indsat skal være varetægtsfængslet i lang tid.²

Alligevel forstås varetægtsfængsling i folkemunde som Danmarks hårdeste straf.³ Den Europæiske Torturkomité (CPT) og FNs Torturkomité har rejst skarp kritik og bekymring for omfanget og længden af varetægtsfængsling i Danmark. Herunder også af de isolerende forhold, der anvendes under varetægt.⁴

32 % af de indsatte i Danmark er i varetægtsfængsling,⁵ og langt de fleste indsatte i varetægt er isoleret 23 timer i døgnet. Arresten er indrettet som en institution, hvor det er meningen, at man skal være i kort tid⁶, men indsatte sidder varetægtsfængslet længere og længere.⁷ Varetægtsvilkår betyder, at man er underlagt skarp kontrol, afskåret fra omverdenen, og muligheder for telefoni, besøg og udgang er begrænsede.⁸ Det er svært for de indsatte at holde sig i gang, både fysisk og psykisk, og varetægtsfængsling har konsekvenser for den enkeltes psykiske helbred og fremtidsmuligheder. Uagtet om vedkommende dømmes eller ej.⁹ Livet for de indsatte i varetægt er præget af stor uvished og uklarhed om

fremtiden, og de befinder sig i et ventestadie mellem frihed og fængselsafsoning.

På trods af denne isolerende virkelighed findes der meget lidt viden om forholdene under varetægtsfængsling¹⁰, og endnu mindre om de indsattes oplevelser.

Formål

Formålet med rapporten er at give indblik i de indsattes oplevelser og erfaringer under de beskrevne forhold og rammer for varetægtsfængsling. Rapporten tager afsæt i indsattes kvalitative udsagn til at bringe deres stemmer frem i debatten om deres muligheder og rettigheder.

Rapporten er udarbejdet på baggrund af feltarbejde på uddannelsesafdelingen 4. Vest i Vestre Fængsel. 4. Vest er ikke officielt registreret som en uddannelsesafdeling, men opererer i praksis – og betegnes – som én. De indsatte går hér i skole hver dag. De er derfor blandt de få indsatte i Vestre Fængsel, der ikke er isoleret 23 timer i døgnet. Der er 19 celler på afdelingen, og de udgør derfor en lille brøkdel af de 504 pladser i Danmarks største arresthus¹¹.

Rapporten belyser derfor et uddannelsesfællesskab i en arrestkontekst, og kortlægger muligheder og udfordringer, der forekommer med en uddannelsesafdeling i en arrest. 4. Vest er den eneste uddannelsesafdeling i en arrest, og rapporten giver derfor

¹ Justitsministeriet 2022

² Kriminalforsorgen, u.å.-a

³ Smith and Jakobsen 2017

⁴ CPT 2024; Institut for Menneskerettigheder 2024

⁵ Justitsministeriet 2025

⁶ Kriminalforsorgen n.d.b

⁷ Advokatsamfundet 2024; Institut for Menneskerettigheder 2025

⁸ Kriminalforsorgen, u.å.-c; u.å.-a

⁹ ROCKWOOL Fonden 2023

¹⁰ Lönnqvist 2023

et unikt indblik i livet i varetægt for de få, med afsæt i de indsattes oplevelser.

Den Europæiske Torturkomité (CPT) anbefaler, at der arbejdes for at forbedre forholdene under lange varetægtsfængslinger i Danmark, blandt andet gennem mindre isolation og meningsfulde aktiviteter, som eksempelvis uddannelse.¹² Udover at præsentere de indsattes oplevelser af hverdagen på 4. Vest, inkluderer rapporten derfor også konkrete anbefalinger til videre

handling for at imødekomme CPTs anmærkning.

Rapporten og den forudgående undersøgelse er udarbejdet som del af en specialeafhandling ved Institut for Antropologi, Københavns Universitet. Under udarbejdelsen af specialet og rapporten, har Sofie Amalie været frivillig ved Café Exit på afdelingen.

Undersøgelsen er udarbejdet uafhængigt af både Café Exit og Kriminalforsorgen.

Begreber

Her præsenteres en kort begrebsafklaring af nogle af de vendinger, der anvendes inden for murene.

Arresthjerne: et udtryk der anvendes blandt de indsatte til at beskrive, hvordan livet i isolerende varetægtsfængsling kan betyde, at man – bevidst eller ubevidst - slukker hjernen og for tankemylder.

Huset: Vestre Fængsel er Danmarks største arresthus med 504 pladser¹³. Når de indsatte taler om *huset*, refereres der til de andre afdelinger og fløje i arresten.

Pinden: En vending, der anvendes om cellen.

Vagt: En vending, der anvendes om fængselsbetjente.

¹² CPT 2024, 36–37

¹³ Kriminalforsorgen, u.å.-d

Metode

Rapporten er baseret på fire måneders feltarbejde og interview på 4. Vest i efteråret 2024. Hertil er der tilbragt i gennemsnit 3 dage om ugen på afdelingen, med deltagelse i både undervisning, aktiviteter i gymnastikhallen og i fællesrummene med de indsatte. Feltarbejdet har været fordelt fast på tirsdage, som frivillig ved Café Exit og ellers været fordelt på forskellige dage på ugen for at få indblik i forskellige skemaer og aktiviteter i løbet af en uge, både i hverdage og weekender.

Gennem feltarbejdet og som frivillig, er der gennemgået sikkerhedskursus og bevilliget nøgleadgang til Vestre Fængsel, hvorfor det har været muligt at komme på afdelingen selv og være alene med de indsatte. Adgang, tid tilbragt på afdelingen, samt rollen som udefrakommende har muliggjort at opbygge tillid og opnå andre indsigter og perspektiver. Det har derfor været vigtigt at tydeliggøre for de indsatte, at undersøgelsen udarbejdes uafhængigt af Kriminalforsorgen.

Rapporten baserer sig på 17 langvarige interview med de indsatte i uddannelse på afdelingen. Interviewene er bygget op om temaerne *hverdagen, holdninger til varetægt og retssystemet, motivation og fremtiden, samt det sociale og psykiske miljø*.

Der er under feltarbejdet lavet deltagerobservationer, der dog kun anvendes til at beskrive rammer og forhold. Adgang til felten er bevilliget gennem tilladelse fra først

Direktoratet for Kriminalforsorgen og derefter ledelsen i Vestre Fængsel. Betingelserne for dataindsamling er blevet aftalt i dialog med enhedslederen. De indsatte har derfor ikke haft indflydelse på adgangen til afdelingen. Sociale interaktioner og samtaler uden for interview, er derfor aldrig nedfældet som del af dataindsamlingen, for at sikre aktivt samtykke og give de indsatte medindflydelse på deres deltagelse. Desuden også for ikke at bidrage til deres oplevelser af overvågning i hverdagen.¹⁴ Det langvarige feltarbejde og tilstedeværelse på afdelingen har dog muliggjort at skabe tillid og gennemsigtighed omkring projektet.

Etik og anonymisering

De indsatte er en udsat gruppe qua deres juridiske og retspolitiske position. De indsatte aktive samtykke til deltagelse i undersøgelsen er sikret ved

samtykkeerklæringer. Der er blot 19 celler på uddannelsesafdelingen - ydermere er der kun opnået tilladelse til at interviewe de omkring 14, der går i skolen. For at sikre de indsatte anonymisering nævnes derfor ingen alder, etnicitet eller andre personhenførbare oplysninger. Alle informanter fremgår derfor ved pseudonymer. Citaterne er let sprogligt redigeret for klarhedens skyld, men er også redigeret for individgenkendelige udtalelser eller vendinger. Da

¹⁴ Ugelvik 2014

meget få indsatte tager HF er pseudonymer helt udeladt, når det handler om HF.

Rapportens opbygning

Rapporten er bygget op af følgende kapitler:

Kapitel 1 præsenterer de indsattes oplevelser af langvarige varetægtsfængslinger i Danmark som kontekst.

Kapitel 2 handler om livet på uddannelsesafdelingen 4. Vest. Med afsæt i de indsattes oplevelser udfolder kapitlet de positive muligheder ved uddannelse, åbne døre og fællesskab, samt forholdet til de ansatte.

Kapitel 3 præsenterer de indsattes oplevelser af, hvordan livet på 4. Vest stadig kan opleves som fængslende.

Kapitel 4 præsenterer de indsattes oplevelser af forholdene for varetægtsfængsling i resten af Vestre Fængsel, for at give indblik i den institutionelle kontekst.

Kapitel 5 sammenfatter rapporten.

Kapitel 6 præsenterer anbefalinger, der kan fremme forholdene for indsatte i varetægt.

02 Lange varetægtsfængslinger

Over de sidste år (2018-2023) er antallet af lange varetægtsfængslinger (over 3 måneder) steget. I 2024 var gennemsnittet for de lange varetægtsfængslinger 9,6 måneder.¹⁵ Her må det holdes for øje, at størstedelen af de indsatte i Vestre Fængsel er isoleret 23 timer i døgnnet, samt at de har dårlige muligheder for kontakt til deres pårørende gennem telefoni og besøg. Varetægtsfængsling beskrives som Danmarks hårdeste straf, og forholdene for varetægtsfængsling har modtaget skarp kritik.¹⁶

Forholdene på 4. Vest muliggør mere bevægelighed, og mere frihed under de lange varetægtsfængslinger. De indsatte er bevidste om deres privilegerede position, men oplever fortsat, at være fanget i en dobbelthed. Elias fortæller,

"Den her afdeling, den er på en måde lidt et slør. Det er jo dejligt at være her, og helt sikkert vi har det meget bedre end ude i huset. Men vi er stadig i varetægt, selv hvis man er afsoner, er man stadig på varetægtsvilkår. Det er svært, hvad jeg skal sige, for jeg vil 100 [%] hellere sidde på den her afdeling end ovre i huset. Og man kunne godt gøre det mange flere steder ude i huset. Men det må jo heller ikke blive en sovepude for, hvor længe vi faktisk sidder i varetægt. Det er en gave for os, der er på afdelingen, men det kan også blive et slør for faktisk at forholde sig til forholdene om, at vi stadig er rigtig lang tid i varetægt. Det er umenneskeliggørende at være i varetægt så længe både

med uskyldighedsformodningen og også vilkårene for varetægt. Det påvirker altså ens relationer, og der er dårlige besøgs muligheder og dårlige telefonmuligheder. Så afdelingen kan jo godt blive en form for slør."

På 4. Vest har de bedre og friere rammer end i resten af huset, men de oplever stadig afsavn og svære vilkår. Som Elias beskriver, er indespærring stadig negativt for hans relationer og hanstrivsel. Han sætter spørgsmålstegn ved, hvordan så lange varetægtsfængslinger kan stemme overens med uskyldformodningen.

Alle de indsatte på 4. Vest har været på andre afdelinger i Vestre Fængsel, forud for deres visitation til denne afdeling. De ved derfor, at de har bedre forhold på denne afdeling, end hvad der gør sig gældende for de fleste i arresten. I det lys, fremhæver Elias derfor også, at afdelingen risikerer at blive et slør for et retspolitisk fokus på, hvor lange varetægtsfængslingerne i Danmark er, og vilkårene under varetægt for dem, der ikke er på 4. Vest. Noah beskriver det også,

"Det er jo kun det lyserøde, der skal vise. Hvordan vi har det her, at vi har mulighed for at tage uddannelse, og vi har det godt. Vi sidder for åbne døre. Men vi snakker ikke om vores besøg. Vi snakker ikke om, at der er nogle betjente, der er virkelig dårlige. Vi snakker ikke om, at vi er 20 mennesker ude af 500."

¹⁵ Institut for Menneskerettigheder 2025

¹⁶ Smith og Jakobsen 2017; CPT 2024

Noah referer her til, at 4. Vest er den afdeling, der vises frem, når der er eksterne gæster. Nogle af de indsatte giver udtryk for, godt at kunne lide at tale med gæsterne - særligt når der kommer indflydelsesrige gæster, der har indvirkning på forholdene i de danske fængsler. Mange oplever det dog også som en praksis, hvor de føler sig udstillet. *"Så kommer de og viser os frem som en flok aber i bur jo. Det her, det er jo vores eksemplarafdeling. Det her er de gode søde fanger,"* siger Noah.

Det er muligt at trække sig på cellen under besøgene, men samtidig er disse fremvisninger en betingelse på afdelingen. De indsatte kan føle sig fanget i en dobbelthed mellem at have andre privilegier under varetægt, men også blive en del af det slør, som Elias beskriver, der ikke fremviser,

hvordan livet i varetægt er for langt størstedelen af de indsatte i Vestre Fængsel. *"Vi er 20 mennesker ud af 500 mennesker. Så hvor stolte kan de være af sig selv? Det er jo en dråbe i havet, det er altså 2 % ud af 500 mennesker,"* spørger Lukas.

Denne undersøgelse er ligeledes kun udført på 4. Vest. Rapporten giver således indblik i muligheder og udfordringer ved at have en uddannelsesafdeling i en arrest, og kun et meget begrænset indblik i de indsattes hverdagsliv under varetægt.

Det har ikke været muligt at opnå adgang til at lave interview med indsatte på andre afdelinger i huset. Det betyder, at denne rapport også bidrager til at vise livet i varetægt for de få – ikke for de mange, der tilbringer 23 timer i døgnnet på cellen.

02 Hverdagen på 4. Vest

Uddannelsesafdelingerne er sat i verden for at skabe rolige, støttende rammer til at gå i skole. Uddannelse har en resocialiserende effekt, og uddannelsesafdelingerne har også til sigte at fastholde og motivere flere indsatte til uddannelse.¹⁷

På 4. Vest går de indsatte i skole fem dage om ugen. De har dansk, engelsk, matematik og historie på grundskoleniveau. Enkelte tager HF-enkelt fag. Derudover er der mandag morgen fællestime med Novavi, der forestår misbrugsbehandling i de danske fængsler, og tirsdag morgen er der aktiviteter med Café Exit. Udover at kunne gå i skole og holde hovedet i gang med faglige stimuli, bidrager de åbne døre i dagtimerne også til bedre forhold til de ansatte, bedre sociale forhold og oplevelser af at blive behandlet som mennesker. Det vil blive udfoldet i de kommende afsnit.

Uddannelse i de danske arrester

Indsattes ret til uddannelse er stadfæstet ved de Europæiske fængselsregler. Desuden viser studier, at uddannelse kan være med til at nedbringe tilbagefald til kriminalitet. Det bidrager desuden med positive fællesskaber og øget mulighed for at komme i beskæftigelse efter løsladelse.

Efterspørgslen på uddannelse er rigtig høj blandt de indsatte – også i arresterne. Arresterne er dog det fængselsregime med det mindst varierede udbud af uddannelse, og rammerne skaber uddannelsesmuligheder for færre.

Kilde: Tænketanken Perspektiv (2023)

¹⁷ Justitsministeriet 2021

2a Uddannelse

"Jeg kan godt lide at gå i skole, ja, 100 % helt klart. (...) Det gør jo ekstremt meget. Man kan jo holde sig i gang (...) Du kan holde hjernen i gang, holde dig beskæftiget, og komme ud[løslades] med noget. Og komme ud, og ikke bare have spildt sin tid, men har fået taget en uddannelse. Og komme ud og måske få et godt arbejde, og holde sig væk fra dumme mennesker [væk fra kriminalitet] hvis man kan sige det sådan, ikke? Så betyder det jo en hel del at kunne tage en uddannelse."

- Lukas

Lukas og de andre indsatte er glade for at gå i skole. Ifølge Tænk tanken Perspektiv¹⁸ undersøgelse af uddannelsesmuligheder til indsatte, er det at bruge tiden på noget brugbart den hyppigst angivne årsag til at tage uddannelse.

Denne motivation afspejles også på 4. Vest, og Lukas' udtalelse peger på, hvordan det at tage en uddannelse forstås som brugbart på flere niveauer. Det har indvirkning på ens tid under indsættelse, man kan lære nyt og holde hjernen i gang med andre stimuli.

Mange af de indsatte oplever skolegangen og de faglige stimuli, som en kontrast til livet i resten af huset, hvor tankemylderet kan fylde meget i den tid, der tilbringes på cellen. På 4. Vest derimod oplever de, at man bliver træt på en anden måde, af at lære, af at der bliver stillet positive forventninger til

én og af det sociale fællesskab, der følger deraf.

For andre indsatte kan det at tage en uddannelse også handle om fremtiden og muligheder, når man er på den anden side af fængselslivet. At få uddannelse kan løfte ens uddannelsesniveau og have positiv indvirkning på ens muligheder for beskæftigelse efter løsladelse. Tobias forklarer,

"Nu kan du [om sig selv] så se, hvor meget skolen betyder for ens fremtid, efter man er havnet i fængsel. Så får man et andet synspunkt på tingene. Fortryder det, man gjorde dengang, at man ikke tog sig sammen og fik sig en uddannelse."

Han ser uddannelse som muligheden for at tænke anderledes på fremtiden, *"Den rigtige vej til... Man kan sige den forkerte vej er vejen til fængsel, den rigtige vej er en uddannelse, eller... have det job, man altid har drømt om at få."* At tage en uddannelse, kan for de indsatte altså også handle om muligheder for fremtiden.

Langt størstedelen af de indsatte deltager i undervisning på forberedende voksenundervisning (FVU) eller almen voksenuddannelse (AVU) niveau, altså for at gennemføre 9 eller 10. klasses niveau, eller få styrket faglige færdigheder. Enkelte indsatte tager HF-enkeltfag. De indsatte, som deltager i HF, beskriver det som en uddannelsesfremmende mulighed for at lære nyt og fortsat holde hjernen i gang, men der er

¹⁸ Lachenmeier et al. 2023: 42

hér tale om selvstudie. Da de indsatte, heller ikke har internetadgang på 4. Vest, kan det at tage HF opleves som svært og krævende, da man kan opleve at være meget alene med egen læring.

En af de indsatte i HF beskriver det,

"Det er virkelig svært. Det er ikke lige til. Også bare det nogle gange at forstå opgaven og sådan, hvad er det egentlig jeg skal her? Jeg har virkelig brug for, at der er nogen, der forklarer mig, hvad det er, hvis jeg skal forstå opgaverne ordentligt. Hvis man ikke har gået i skole i mange år, bliver du nødt til at have en eller anden, der forklarer det. Derfor synes jeg, det er virkelig svært, at der ikke er en lærer på os til HF. Fordi jeg vil

rigtig, rigtig gerne gennemføre det, men hvis jeg skal sidde alene med det, så er det rigtig svært. Nu sidder [vi] og hjælper hinanden det skal nok gå. (...) Forstår du mig? Det er rigtig, rigtig svært. Jeg ved jo ikke, hvem der er sammen med mig i morgen. Du ved ikke, om [en af de andre] bliver rykket i overmorgen. Så det er virkelig svært."

Som han beskriver, formår de indsatte at støtte hinanden fagligt og tage fælles ejerskab over læringen i forbindelse med HF-enkeltfag. En vigtig, men sårbar strategi, hvis én af de HF-studerende bliver rykket væk fra afdelingen.

2b Åbne døre og fællesskab

På 4. Vest åbnes dørene kl. 7 om morgenen. Fra 14-15.30 låses de indsatte inde igen, for at muliggøre gårdturen for 3. Vest. Kl. 15.30 låses de ud på gårdtur, og efter en time har de mulighed for at gå i køkkenet, lave aftensmad og være sammen indtil kl. 18.30, hvor de låses inde igen. Det skal ikke underkendes, at de indsatte altså fortsat er inde-spærret på cellen mere end 12 timer i døgnet, men det står i stor kontrast til resten af huset, hvor langt størstedelen er på cellen 23 timer i døgnet.

Det at gå i skole, giver dem noget at være fælles om, at snakke om undervisningen og skoleopgaver. De åbne døre giver dem dog også mulighed for at samles over andet. De kan se nyheder sammen og tale om dem, de kan selv lave mad. Mange af dem træner desuden meget som en mulighed for at komme *"lidt ud af hovedet"* og tage ansvar for egen sundhed. Fysisk aktivitet sammen kan også skabe fællesskab.¹⁹

De indsatte oplever de åbne døre som noget, der gør en stor forskel for deres trivsel - at opleve mere frihed og have mulighed for at indgå fællesskab, som Jonas beskriver her,

"Det er, at du har åbne døre. Det er, at du hele tiden er i kontakt med folk. Du har det sjovt. Du har undervisning. Du laver hele tiden noget. Du snakker med folk, så man glemmer at holde øje med tiden. (...) Det gør det mere socialt, jo. Man føler sig mere fri, man kommer af med noget stress. Du får måske et par timer, hvor du ikke bare ligger

derinde [på cellen] og tænker på alle problemerne eller et eller andet. Så det aflaster dig på en eller anden måde. Du ser noget positivt i stedet for kun at tænke negative tanker."

Det, at de har mere frie rammer på afdelingen, muliggør at de kan opbygge fællesskaber med hinanden, *"Man kan bedre spørge en person ind om ting og byde velkommen og lige sige hej [red. til nye indsatte], fordi man møder dem ude på gangen (...) Så vi kommer bare hinanden tættere herovre [end i huset],"* forklarer Jonas. Nikolai beskriver det også,

"Så at man kan få det på den her måde [åbne døre] nu, det synes jeg har gjort det hele lidt nemmere og bedre. Gør også bare at tingene, de ikke føles så svære som de gjorde dengang [i huset]. Og ja, det er kun godt, at man kan være sammen med hinanden på den her måde. Være op af hinanden hver dag. Det kan også godt blive lidt for meget nogle gange, men man kan også trække sig (...) når det er, at det bliver for meget, så kan man jo altid bare lige gå ned på sin celle og slappe af. Eller hvis man ikke lige har den bedste dag, hvor man har lyst til at være blandt folk, så kan man jo lige gå ned på sin celle og bare være for sig selv."

Det at have adgang til fællesskab gør, at de kan støtte hinanden i en svær situation. *"Her passer vi meget godt på hinanden, og vi er et godt fællesskab,"* forklarer Lukas.

¹⁹ ibid.

De har ikke selv valgt fællesskabet, og de beskriver, at skulle navigere i et socialt fællesskab præget af dynamikker og positioner. Som Nikolai beskriver, kan det godt blive for meget nogle gange. Mulighed for at kunne trække sig på cellen giver dem en grad af selvbestemmelse i hverdagen.

Dog har de det til fælles, at de er varetægtsfængslede, at de er frihedsberøvet, og at de oplever uvished og afsavn. Det at have åbne døre, adgang til fællesskab og mulighed for at kunne trække sig betyder meget for de indsatte på 4. Vest. *"Det gør noget for psyken,"* siger Noah også og forklarer, at det har givet ham mere håb,

"Du kan have fokus på ting, og så kan du arbejde på din hjerne, så kan du begynde at huske igen. Men den [hjernen] kan ikke huske noget, når den er udkogt. Din hjerne har kørt i så mange år [i varetægt] på 300 km i timen, på at tænke, overtænke hele tiden. Myldretanker, myldretanker, myldretanker. Og myldretanker, det er det, der ødelægger én fuldstændig. Men jeg tror helt klart og sikkert, at da jeg kom på uddannelsesafdelingen, jeg føler virkelig, at der kom gejst i mig. Jeg vil gerne tage en uddannelse, jeg vil gerne komme videre. I starten [af tiden i Vestre Fængsel] var jeg bare sådan, okay, nu er jeg her. Mit liv er slut. Det er sådan, man tænker. Hvor imod nu er jeg sådan, okay jeg tager en uddannelse. Jeg behandler de her mennesker godt, og de behandler mig godt, og man har det godt på alle måder."

Café Exit på 4. Vest

Café Exit er på skoleskemaet hver tirsdag med oplægsrækker, spil og til tider fælles madlavning. Café Exit har været med til at opbygge afdelingens form og virke. En del af Café Exits sigte er at bringe indsatte, ansatte og eksterne aktører sammen i samarbejde om resocialiserende indsatser²⁰. Da frivillighed med Café Exit på afdelingen, har været et led i denne undersøgelse, må der tages forbehold for, at det potentielt påvirker, hvordan de indsatte taler om Café Exits rolle på afdelingen. Alligevel præsenteres hér et par citater om de indsattes oplevelse af Café Exit på afdelingen:

Noah: *"Det er folk, der virkelig gerne vil lytte til, og faktisk også gøre en forskel for en. Og nogen der råber vores problemer op, hvis man kan sige det på den måde. Det er jo en fornøjelse at have sådan nogle mennesker. Fordi, som sagt, de er vores stemme ude i samfundet. Og ikke nok med det, så hjælper de, når du kommer ud på den anden side af samfundet. Så de vil virkelig rigtig gerne... De vil gøre en forskel for os, og det kan vi mærke jo. Det er også derfor, at vi er så åbne over for dem. Vi kan sige ting, ligesud til dem, som de er (...) Så man føler, at der er en gensidig respekt og tryghed imellem os."*

Adam: *"Jeg føler mig som et menneske, der er udenfor [murene]. Det er også fedt. Jeg føler, det betyder så meget, at man kan sidde og snakke med nogle normale mennesker. (...) Jeg er sådan en, der kan snakke med alle mennesker. Men der er*

²⁰ Café Exit 2020

bare nogle, du ved, de ser os som en fange. De ser os som en kriminel. Du skal bare bures inde. Du skal bare lukkes inde. Du skal ikke have noget udgang. Du skal ikke have noget..."

De indsatte præsenterer overordnet set et positivt billede af Café Exits rolle på afdelingen. Selv i disse timer skal de dog stadig navigere i en hverdag som varetægtsfængslet. Isak beskriver,

"Selvfølgelig er det jo rart, når I kommer, så er det også hyggeligt. Og også noget andet i hverdagen, ikke? Snakker med nogle nye mennesker. Men man kan godt mærke, at man er på, på en anden måde, jo. For eksempel første dag, der var jeg helt drænet

for energi. Da jeg kom tilbage [på cellen], tænkte jeg, at det var en lang dag, allerede nu. Men det var en god dag. Altså, du skal ikke tage det negative."

Café Exits aktiviteter opleves således både som et menneskeliggørende frirum i en fængslende hverdag, men det kan fortsat være drænende at navigere i. Det gælder ifølge de indsatte særligt, når der også er ansatte til stede samtidig med oplæg og dialog, da de bliver mere opmærksomme på, hvad der bliver sagt. Det er dog den eneste afdeling i Vestre Fængsel, hvor Café Exit har en fast rolle, og de indsattes oplevelser kan derfor tjene som inspiration til udbredelse til resten af huset

2c Forholdet til de ansatte

Fællesskabet er muliggjort af de fysiske rammer og er noget, de indsatte skaber med hinanden. De ansattes rolle har dog også stor indvirkning på fællesskabet:

Lukas: *"Her er personalet lidt bedre, og kan se én i øjenhøjde, og du ved, er menneskelige, ikke? Så det er jo rigtig godt."*

Interviewer: *"Hvornår føler du dig mødt som et menneske?"*

Lukas: *"Ja, det er jo, når man bliver talt pænt til, og man får gensidig respekt, når man respekterer et menneske, man ser (...) Jeg har det jo rigtig godt med betjentene. Jeg tager dem ikke som betjente, jeg tager dem mere som... pædagoger, eller hvad man vil kalde dem. Nede i en fritidsklub. De er meget søde og kan se folk i øjenhøjde."*

De åbne døre betyder, at de indsatte har mere kontakt med de ansatte, både lærerne i undervisningen, men også fængselsbetjentene på afdelingen. Uddannelsesafdelingens støttende og motiverende sigte formes også af, hvordan de ansatte møder og omgås de indsatte. På 4. Vest føler de sig blandt andet i høj grad behandlet som mennesker.

"Da jeg kom fra huset, kom en vagt over og sagde mit navn og gav mig hånden. Jeg ved godt, at det er en total ligegyldig ting i hverdagen derude [uden for murene], men da han gav mig hånden, efter den tid jeg havde været huset, og sagde velkommen til, og mit navn... da han brugte mit navn, jeg blev

rigtig rørt af det, og jeg kunne ikke forstå det. Jeg vidste ikke, om jeg skulle give ham hånden, eller om det var sådan en fælde for, at han skulle trække mig til sig for at slå mig eller et eller andet. Jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle reagere. Det var bare et simpelt håndtryk. Og det rørte mig rigtig meget, at jeg blev behandlet på den her måde lige pludselig, og der blev nævnt et navn," siger Elias

Som Elias siger, kan det virke som en ligegyldig ting uden for murene, men det at blive kaldt ved sit navn på 4. Vest gør en stor forskel for de indsatte følelse af at blive behandlet som mennesker. Mange af dem har haft oplevelsen med at blive kaldt ved cellenummer i resten af huset, på sin vis at blive reduceret til en indsat uden et navn.

Forholdet til de ansatte på 4. Vest har altså overordnet set en positiv betydning for de indsatte og deres hverdag.

Dog skal det også holdes for øje, at de indsatte fortsat er underlagt et fængslende system. De ansatte skal varetage støtte og motivation, men også sikkerhed og kontrol.²¹ Nok vil de ansatte være dem, der låser deres dør op om morgenen, og dem, der siger deres navn, men det er fortsat også dem, der låser dem inde igen og noterer deres opførsel og adfærd i deres journal. De indsatte har derfor en stærk bevidsthed om at navigere deres relationer til de ansatte og afveje, hvad man siger, hvornår, og hvordan man

²¹Kriminalforsorgen 1998

opfører sig fra dag til dag. Elias beskriver, at *"nogle gange bliver man bare nødt til at tage sin stolthed, smide den langt væk, gå ned på sin celle"* eller som han beskriver, *"sluge kameler."* Adam beskriver også hvordan, *"jeg tænker over hvert eneste ord, der kommer ud af min mund."* På samme vis fortæller Oliver, *"jeg skal virkelig tænke over nogle ting, som bare med det her med at ytre mig, der skal man virkelig vare sin mund, man skal virkelig passe på, hvad man siger."*

Det, der nedfældes i deres journal, vil følge dem i deres varetægt og afsoning, og kan få stor indvirkning på ens afsoningsforløb og muligheder. De observationer, der nedfældes, kan være af hensyn til sikkerhed eller et resocialiserende hensyn, men de indsatte kan også have en oplevelse af og frygt for at blive misforstået. De ansatte forestår således både afdelingens resocialiserende sigte, men forestår også den gældende betingelse af kontrol.²²

²²Crewe 2011b

03 "Det er stadig ikke sjovt at sidde i fængsel"

"Det kan godt være, at vi er en god afdeling, men det er stadig ikke sjovt at sidde i fængsel. Det er det ikke."

- Noah

Som belyst har de indsatte bedre og friere forhold end de andre indsatte i Vestre Fængsel. Men som Noah siger, er det fortsat ikke sjovt at sidde i fængsel. De er fortsat underlagt overvågning og vilkår for varetægtsfængsling, og særligt besøgsforholdene og de lange varetægtsfængslinger, fylder meget hos de indsatte.

3a Besøgsforholdene

Elias: *"Du har jo kun de her små ting at holde fat i livet på. Det er, at du lige kan komme over og se din familie"*

Lukas: *"Du skal se mor og lige give hende en krammer. Det er ligesom at tage i benzintanken og få fyldt brændstof på sig (...) det er ligesom at få benzin i tanken. Det giver en god energi og gør sådan, at man lige kan holde ud, når man er nede. Hvis man har haft det lidt dårligt, eller man er lidt træt af det hele, og man tænker bare, fuck, hvorfor er jeg ikke kommet ud herfra?"*

Besøg er én af de ting, som betyder aller mest for de indsatte og deres trivsel. Det er deres holdepunkt og kontakt til verden udenfor. Oliver forklarer, *"Det er jo den eneste måde, du har tætte relationer mellem*

dig og din familie." Mulighederne for besøg under varetægt er dog underlagt mere skærpede vilkår end under afsoning. Indsatte i varetægt har som udgangspunkt ret til besøg, men det skal godkendes af politiet som kan nægte besøget, eller kræve at det overvåges.²³ Derudover er de ugentlig besøg ikke garanteret, og besøgstiderne er korte. Også mulighederne for telefoni er begrænsede for varetægtsfængslede.²⁴ De begrænsede muligheder for kontakt til omverdenen og pårørende har modtaget skarp kritik fra FNs Torturkomité.²⁵

På 4. Vest har de indsatte adgang til telefoni flere gerne ugentligt- det er mere end i resten af huset, og noget de indsatte, tillægger stor værdi. Noah beskriver, at det er, *"det, der betyder alt og allermest for mig. Det er faktisk ikke de åbne døre, men det er det, jeg kan ringe til min familie to gange om ugen."*

For at kunne få besøg skal de pårørende ringe ind for at bestille besøg. Ventetiderne i telefonen kan være lange og de indsatte beskriver, hvordan de pårørende risikerer at blive smidt af. Ofte lykkes det at komme igennem og få et besøg, men det kræver meget arbejde af de pårørende:

²³ Anklagemyndigheden, u.å.

²⁴ Kriminalforsorgen, u.å.-a

²⁵Institut for Menneskerettigheder 2025; 2023; CPT 2024

Brev- og besøgskontrol (B&B)

Det er ikke muligt at være på 4. Vest, hvis man fortsat er underlagt B&B. I 2024 var godt 7 ud af 10 varetægtsforløb underlagt brev- og besøgskontrol (Institut for Menneskerettigheder 2025) Flere af de indsatte på 4. Vest har også oplevet at være underlagt B&B, hvilket de oplever, har påvirket deres relationer til deres pårørende. Lukas fortæller,

"Du må ikke få besøg af din familie, uden at sætte en betjent med til besøg, og sidder oppe i røven på en, og du må ikke kramme, og du må ikke holde din mor i hånden, og du må ikke give din far en krammer. 'Hey hey, hvis I krammer igen, eller rør hinandens hænder, så stopper besøget', og du ved. Ja, det er sådan noget. Forfærdeligt. Det har helt klart ændret min relationer."

Nikolai: *"Ens familie, eller ens pårørende, de skal bruge flere timer, bare for at komme igennem. Det er ikke sikkert, at de får et besøg. Så hvis de arbejder, for eksempel, skal de sidde og stoppe med at arbejde i to -tre timer, fordi de skal ringe for at bestille et besøg. Det kan også godt være svært. Så nogle gange kan der gå flere uger for at komme igennem for at få et besøg. Besøg her i Vestre, det siger man også, det er bare det værste (...) besøg i Vestre er noget lort, det er svært at komme igennem."*

Elias: *"Med hensyn til besøg - det eneste problem, det er det der med, at de pårørende skal bestille tid. Det er virkelig, virkelig et stort problem. Hele min familie er arbejdende, og der er ikke nogen, der har tid. Jeg ved godt, de [Vestre Fængsel] har lavet en aftenstid, men når du ringer så om aftenen, så er der ikke pladser (...) Det hænger ikke sammen, der er ikke noget system, der hænger sammen. Vi er i 2024, men der er ikke en eneste digital løsning på at kunne have besøg (...) Altså verden kører rundt digitalt nu, men et fængsel ikke kan få en besøgshjemmeside? Det lyder mærkeligt".*

Besøgene er for mange af de indsatte højdepunktet, men varigheden af besøgene, lange telefonkøer og omfanget af tid, deres pårørende skal bruge for at kunne booke et besøg, er en central frustration, der går igen hos dem alle. Dertil kommer uvisheden om, hvornår de kan få besøg igen. Til tider inddrages besøgslokalerne til celler ved overbelæg, hvorfor de indsatte, risikerer at deres besøg bliver aflyst.

De indsatte på 4. Vest tænker meget på deres familier, og hvordan varetægtsfængslingen og besøgsforholdene påvirker deres relationer. Varetægtsfængsling og de skærpede forhold for kontakt er vist at have negative konsekvenser for familielivet - uagtet om den indsatte dømmes skyldig eller ej.²⁶

"Jeg er meget sur og både ked af det, det er min børns opvækst, det er hele familien, så jeg har mistet alt jo. Ikke fordi de ikke besøger mig, men jeg kan jo se, at deres gejst i øjnene, den er jo helt død. Altså det er jo ikke kun mig, jeg skal sgu nok klare den, det er mere dem, ikke? Hvad de går igennem. (...) Det ødelægger ikke kun ens liv, det ødelægger også båndet mellem dig og din familie. De kommer længere og længere væk. Det kan jeg se på mig og min familie. Det hjælper ikke med, at man kommer tættere på

hinanden, det gør det ikke. Især i de her lange varetægter", siger Oliver.

Oliver og flere af de andre indsatte har børn. De indsatte tillægger kontakt med deres børn stor værdi, og flere udtrykker bekymring for, hvordan deres situation påvirker deres børn. Der bliver derfor også i flere interview efterspurgt bedre forhold for besøg, særligt børneforhold, der kunne modarbejde, at deres børn også føler, de sidder i fængsel, når de kommer på besøg. Eksempelvis, ved at etablere en børnebesøgsafdeling uden for fængslet med en legeplads.

Besøgsforholdene i varetægt påvirker således de indsatte og deres relationer. De lange ventetider og begrænsede muligheder og rammer for kontakt, skaber usikkerheder både for de indsatte, de pårørende og i deres relationer imellem.

²⁶ROCKWOOL Fonden 2023

04 Placeret midt i Vestre Fængsel

"Heldigvis, så sidder jeg jo ikke i huset, men så sidder jeg her, og det er jeg rigtig rigtig rigtig taknemmelig og glad for."

- Lukas

De indsatte på 4. Vest ved godt, at de har nogle helt andre muligheder end de andre indsatte i Vestre Fængsel. Lukas – og de andre på afdelingen – er meget taknemmelige for at kunne være på 4. Vest, men er også bevidste om deres helt særlige forhold. Lukas beskriver selv, *"Det er jo en dråbe i havet, det er altså 2 % ud af 500 mennesker."*

At forstå livet på 4. Vest kan derfor ikke forstås uden at kende til den virkelighed, som afdelingen er placeret i. Alle de indsatte på 4. Vest har forud for deres visitation til denne afdeling været på andre afdelinger i Vestre Fængsel. Hverdagen i huset er derfor med til at forme deres oplevelse og håndtering af hverdagen på 4. Vest, og er et tema, der går igen i alle interviewene. Et par af deres udtalelser om fængselslivet i resten af Vestre Fængsel er derfor inddraget her. Beskrivelserne af livet i huset giver desuden indblik i de kontraster, der gør 4. Vest til en særlig afdeling.

Lukas beskriver hverdagslivet i huset sådan:

"Danmark er det land, der varetægtsfængsler allermest og allerhårdest i hele verden (...) Så sidder man jo 23 timer i en celle. Så er der måske én mand, man kan med, ud af 40 -50 mennesker, ikke? Så det var bare sådan der, ned i et bur og sidde en time om dagen. Et kæmpestort bur, som er lukket fra bund til toppen af loftet, og hele vejen rundt. Det er det. Og så når du får mad, så bliver døren åbnet, så får du mad, så bliver døren smækket hurtigt (...) Så skal du på toilettet, så skal du vente halvanden time, to timer, på at komme på toilettet. Og hvis du har tynd mave, så er det jo et kæmpestort problem, fordi så er det jo måske bare skralde-spanden, som du også laver mad i. Og så er det bare sådan, det er. Og så skal du vente en halv time eller 45 minutter på at komme ud fra toilettet ind på din pind igen. (...) Du sidder i en celle helt alene i 23 timer. Det er jo hjernedødt, det er jo ligesom, hvis du låste dig selv inde i en celle i 23 timer, ikke snakke med nogen, ikke vidste noget som helst. Det er jo sindssygt. Så sidder du bare inde på en celle i 23 timer i døgnet og ser kun på dig selv og snakker kun med dig selv. Snakker ikke med omverden, snakker ikke med din familie, snakker ikke med nogen. Så bliver man jo afstumpet, så bliver man jo et helt andet menneske. Man bliver jo helt tåget."

Når Lukas og de andre fortæller om livet i resten af huset, har de forskellige anekdoter og oplevelser at berette om. Lukas'

beskrivelser afspejler dog mange af de temaer og beskrivelser af en monoton, gentagende hverdag, som går igen hos dem alle. Elias beskriver også, *"Altså, der er jo en rigtig dårlig behandling i huset (...) altså dem der har lukket dør i 23 timer og ikke kan komme ud... De får jo en behandling, som dyr næsten ikke får. Så jeg har selv været ude for det også. Du har ingen rettigheder, du kan ikke sige noget som helst (...) Du var bare et nummer dér."*

Elias – og mange af de andre – fortæller, hvordan de i huset oftest er blevet tiltalt ved deres cellenummer, og sjældent med deres navne. Det får dem til at føle sig umenneskeliggjort, som kriminaliserede uden navne eller som Isak beskriver, *"Der er ikke rettigheder. Prøv at forestille dig, en hund har flere rettigheder, end vi har. De har meget bedre vilkår. Prøv at sætte en hund i 23 timer i en celle. Den æder sig selv."*

På de andre afdelinger i Vestre Fængsel er de indsatte isoleret på cellen 23 timer i døgnet. Billedet på forsiden er et billede af en celle i Vestre Fængsel. Få har beskæftigelse uden for cellen, men isoleret 23 timer på en celle kan du få tiden til at gå med celloarbejde, hvis du har dét. Ellers med at se fjernsyn, sove, læse og skrive breve, træne eller gå frem og tilbage på cellen. Som Lukas beskriver, oplever de, at de 23 timer om dagen isoleret på cellen påvirker dem negativt, at man lukker ned for sine følelser og bliver socialt afstumpet. Én time om dagen er de på gårdtur sammen med de andre indsatte fra afdelingen. Som Lukas beskriver, foregår gårdturen i et bur med gitter over.

Gårdtursburet på Vestfløjen adskiller sig, for hér er der ikke gitter over gårdturen, og de indsatte kan derfor som de eneste se og mærke lyset direkte. For mange af de indsatte i huset er gårdturen det eneste lys og luft, de får i løbet af en dag.

Arresten er indrettet som en institution, hvor det er meningen, at man skal være i kort tid²⁷, men i praksis er indsatte i vare-tægtsfængsling længere og længere. Ifølge Kriminalforsorgen er det "selve frihedsberøvelsen, der er straffen i det danske retssystem"²⁸, ligesom hverdagen i fængsler skal ligne hverdagen udenfor murene ifølge normaliseringsprincippet²⁹. De indsatte oplever dog straffen som andet og mere end frihedsberøvelse. Daniel beskriver,

"Altså, det her med straffen kun er frihedsberøvelse, at den ikke er noget andet. Den er jo ikke, at du skal skrive dig op for at gå i bad, du ikke kan få besøg. Du skal være låst inde 23 timer i døgnet. Du må ikke få motion, du må ikke ringe. Alle de her ting, det er jo ikke en del af straffen, jo. Straffen er udelukkende frihedsberøvelse (...) Din hverdag skal ligne en hverdag så meget som muligt, og det der med, at man sidder låst inde 23 timer i døgnet... nærmest er isolationsfængslet, det ligner jo ikke din hverdag. Du må ikke ringe, du kan ringe en gang hver 14. dag, ikke? Besøgene fungerer ikke, fordi de vil have puttet fanger ind i rummet [når besøgsrum inddrages til celler], så du kan da ikke få besøg, ikke?... Folk [de pårørende] skal ligge og ringe for at få et besøg, måske ligge og ringe en hel uge, hver dag. To - tre mennesker ligger og ringer herind,

²⁷ Kriminalforsorgen, u.å.-c

²⁸ Kriminalforsorgen, u.å.-b

²⁹ Kriminalforsorgen 1998

det måske tager 10 timer at få et besøg, der varer halvanden time (...) du bliver stadig behandlet som om, at du skal være her i tre måneder, og det er med lorteforhold jo. Det er jo kun, fordi vi har jo så lidt bedre forhold herovre, men resten af huset, de bliver jo behandlet, ligesom de skulle være her i én måned. Selvom, de så sidder derovre i helt op til fem år, ikke? Fem år uden, du kan få motion eller grøntsager, bare at ligge i dine tanker, det er altså lang tid. Det er ikke sundt."

Som Daniel beskriver, oplever de indsatte varetægtsfængsling som mere end frihedsberøvelse, som isolerende og som ødelæggende for deres sundhed og deres relationer til pårørende.

At være mærket

De indsatte på 4. Vest er ikke isoleret 23 timer i døgnnet, og en hverdag i skole bidrager med andre stimuli. Livet i huset og deres oplevelser, som beskrevet ovenfor, mærker dem dog fortsat. Samuel beskriver det,

"Du ved den der type plastikkop [automatbæger], hvis du presser den sammen eller træder på den, du kan jo godt folde den ud igen, men altså du vil altid kunne se på den, den har været krøllet sammen, du får aldrig den samme kop igen. Det er sådan vi er. Jeg skal nok komme ud på den anden side, og være et helt menneske, men det har ændret mig, og det vil jeg altid bære med mig."

Samuel beskriver hér sig selv som en plastikkop. Som noget der kan gendannes, men som altid vil være mærket af den uvished og de oplevelser, der følger af varetægtsfængslingen. For, som beskrevet

ovenfor, opleves hverdagen i varetægt som hård. *"Det er hårdt, men man må bare bide i det sure æble jo. Der er mange, altså jeg skal sgu nok klare den, men der er sgu mange, der knækker i det her. Der er jo sindssygt mange, der knækker,"* siger Oliver. Daniel beskriver på samme vis, at det er hårdt, *"Der er massere, der ikke kan tåle det. Fordi det er hårdt at sidde i fængsel. Det er hårdt bare at blive kastet ind i et rum [cellen] og du ved jo ingenting (...) du mister din lejlighed, du mister dit arbejde, du mister din kæreste, dit barn bliver traumatiseret."* For at kunne klare det, fortæller han, *"Hvis du ikke bliver fuldstændig ligeglade med alting, lukker alle følelser i din krop, du bliver helt følelseskold. Alle dine følelser... hvis du sidder og tænker på dine børn, og min kæreste, og min mor og far, og alle de her ting... så spiser du dig selv op"*

En af de måder, de indsatte håndterer livet isoleret i varetægt er, som Oliver og Daniel beskriver, at bide i det sure æble, og lukke ned for følelser og tanker. Uvisshed og usikkerhed om tid, relationer og fremtiden kan give tankemylder. Isoleret 23 timer med få stimuli og aktiviteter, kan tanker pludseligt få frit løb. Flere af de indsatte beskriver, at det kræver, at *"man lukker ned for sine følelser"*, at man bliver *"følelseskold og afstumpet"*. Isak beskriver det også,

"Du blive afstumpet herinde, jo. Det gør man jo, fordi du er jo kun dig selv 24/7- (...) du vender hver en ting. Altså, din tålmodighed bliver mindre, du får en kortere lunte, hvad angår mennesker. Du kan ikke finde ud af at socialisere dig på samme måde, som man kunne dengang [før fængsling]. For mange mennesker ad gangen bliver også

for meget. For meget larm bliver for meget. Man får jo en... man bliver afstumpet på alle punkter, jo."

Et udbredt begreb blandt de indsatte til at beskrive konsekvenser af livet i varetægt er at få *arresthjerne*. At få arresthjerne, kan både forstås som konsekvensen af isolerende varetægt og de afledte afsavn. Men at få arresthjerne, ved at lukke for hjernen (og følelserne) kan, som de indsatte også selv

beskriver hér, for nogle være en bevidst strategi.

De indsattes beskrivelser i dette kapitel giver kun et kort, overflyvende indblik i livet i Vestre Fængsel, men giver alligevel væsentlige beskrivelser af de levede oplevelser fra indsatte i varetægtsfængsling.

05 Sammenfatning

Den omfattende brug af varetægtsfængsling i Danmark, og de isolerende forhold herunder, har modtaget skarp kritik. Formålet med denne rapport er at bringe de indsattes oplevelser og stemmer frem i den retspolitiske realitet af mange og lange varetægtsfængslinger. De lange varetægtsfængslinger fører meget negativt med sig, både for de indsatte og deres pårørende. Rapporten giver indsigt i, hvordan de indsatte oplever, at det påvirker deres trivsel. Den høje grad af isolation kan bidrage til at få, hvad de indsatte kalder *arresthjerne*, at man lukker ned for sine følelser, sine sociale kompetencer og bliver afstumpet. For nogle er det en direkte virkning af de isolerende forhold, for andre er det en overlevelsesstrategi til at kunne være under isolerende forhold i længere tid.

Rapporten giver et særligt indblik i forholdene og hverdagen på uddannelsesafdelingen 4. Vest i Vestre Fængsel. At have skolegang, mere åbne døre, mere mulighed for træning og for at lave mad selv, bidrager positivt til de indsattes oplevelser i varetægt. Rammerne muliggør andre sociale forhold, indsatte imellem, og ansatte og indsatte imellem. Her oplever de indsatte i højere grad at blive behandlet som mennesker, sammenlignet med deres tidligere oplevelser i Vestre Fængsel. Varetægtsfængsling er dog fortsat fængsling, og de indsatte på 4. Vest oplever fortsat afsavn og negativ indvirkning på deres trivsel og relationer ved at være i varetægt så længe. Afdelingen må derfor ses som en mulighed for mere medmenneskelighed og små grader af selvautonomi, der kunne udbredes til flere afdelinger i en virkelighed af lange varetægtsfængslinger. Samtidig kræves opmærksomhed på, at afdelingen ikke bliver, hvad de indsatte kalder et slør, for de negative indvirkninger, indsatte under varetægtsfængsling oplever eller som legitimerer lange varetægtsfængslinger. For på trods af uskyldformodningen, opleves varetægt som Danmarks hårdeste straf.

06 anbefalinger

Set i lyset af de empiriske fund i denne rapport og den gentagne kritik fra den Europæiske Torturkomité, FNs Torturkomité, menneskeretlige organisationer, dommere og advokater, bør der ses på varigheden og omfanget i varetægtsfængslinger i en dansk kontekst. På baggrund af rapporten er der udviklet anbefalinger til, hvordan forholdene for indsatte i varetægt kan forbedres. Betingelserne og rammerne for fængselslivet i de danske arrester er i høj grad påvirket af den retspolitiske virkelighed og den juridiske situation, de indsatte befinder sig i. Kriminalforsorgen har begrænset indvirkning på de juridiske betingelser for varetægtsfængsling. Der er derfor både anbefalinger til juridiske rammer, men også til hverdagslige praksisser, der kan mindske de indsattes oplevelser af afsavn og umenneskeliggørelse. Ligeledes har rapporten til sigte, at Café Exit og andre civilsamfundsaktører vil fortsætte – og udbrede – deres arbejde, der bidrager til indsattes oplevelser af medmenneskelighed, og arbejde for at agere talerør for de indsattes oplevelser. På baggrund af rapport anbefales:

I forhold til besøg:

- At **Folketinget** stadfæster telefoni og besøg som en rettighed for indsatte i varetægt. For at sikre indsatte i varetægt besøgsvilkår på lige fod med afsonere, bør retten til besøg og telefoni sikres som rettighed for de indsatte i varetægt ved at stadfæste det i varetægtsbekendtgørelsen. Det anbefales hertil, at det undersøges, hvordan omfanget af anvendelse af Brev- og Besøgskontrol kan nedbringes.
- At **Direktoratet for Kriminalforsorgen** indfører et digitalt booking-system til besøgsbooking.
- At **Direktoratet for Kriminalforsorgen** etablerer bedre forhold for besøg med børn, for eksempel ved at skabe en børnebesøgsafdeling uden for fængslet med en legeplads.

I forhold til at forbedre forhold under varetægtsfængsling:

- At **Folketinget** indskriver uddannelsesfællesskaber i arrester som en prioritet i den kommende flerårsaftale for Kriminalforsorgens økonomi.
- At **Direktoratet for Kriminalforsorgen** har skærpet opmærksomhed på, at indsatte er længe i varetægtsfængsling, og tager konkrete skridt til at sikre alle ansatte ordentlig tid til og muligheder for relationsarbejde.
- At **Direktoratet for Kriminalforsorgen** udbreder uddannelsesafdelingen og andre muligheder for sociale fællesskaber. Forholdene på 4. Vest bør udbredes til flere afdelinger, samt til andre arresthuse. Efterspørgslen på uddannelse er stor blandt de indsatte, og flere indsatte bør kunne indgå i uddannelsesfremmende fællesskaber. For afdelinger, hvor det ikke er muligt, kan delelementer fra afdelingens praksis udbredes til flere steder ved at muliggøre delvist åbne døre, hvor det er muligt, ved at fremme mindre fællesskaber eller muliggøre bevægelse.

- At **Direktoratet for Kriminalforsorgen** udbreder Café Exit og andre civilsamfundsorganisationers tilbud i arresthusene. Bemandings- og sikkerhedsressourcer er en udfordring for at imødekomme dette, men menneskeliggørende, fællesskabende aktiviteter er en nødvendighed i en isolerende virkelighed af lange varetægter.
- At **Direktoratet for Kriminalforsorgen** implementerer en platform til videndeling blandt uddannelsesvejleder om uddannelsesmulighederne på andre matrikler. Det vil desuden bidrage med mere vished til de indsatte om deres fremtidsmuligheder.

Litteratur

- Advokatsamfundet. 2024. "Varetægt: Derfor fører Danmark på varetægtsfængsling i Norden". Advokatsamfundet. 2024. <https://www.advokatsamfundet.dk/nyheder-medier/tidligere-artikler/2024/advokaten-2/2024-advokaten-2-varetaegt-derfor-forer-danmark-pa-varetaegtsfaengsling-i-norden/>.
- Anklagemyndigheden. u.å. "Varetægtsfængsling". Set 8. maj 2025. <https://anklagemyndigheden.dk/da/varetaegtsfaengsling>.
- Café Exit. 2020. "Koncept X - En bevægelse for samarbejde i fængsler og ud".
- CPT. 2024. "Report to the Danish Government on the visit to Denmark carried out by the European Committee of the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 23 May to 3 June 2024". <https://rm.coe.int/1680b2bb49>.
- Crewe, Ben. 2011. "Soft Power in Prison: Implications for Staff–Prisoner Relationships, Liberty and Legitimacy". *European Journal of Criminology* 8 (6): 455–68. <https://doi.org/10.1177/1477370811413805>.
- Institut for Menneskerettigheder. 2023. "FN's Torturkomite retter kritik mod Danmark". 28. november 2023. <https://menneskeret.dk/nyheder/fns-torturkomite-retter-kritik-danmark>.
- . 2024. "Torturforebyggelseskomité skærper kritik mod Danmark". 13. december 2024. <https://menneskeret.dk/nyheder/torturforebyggelseskomite-skaerper-kritik-danmark>.
- . 2025. "Fængsler og frihedsberøvelse". 13. april 2025. <https://menneskeret.dk/faengsler-frihedsberoevelse>.
- Justitsministeriet. 2021. "Aftale om Kriminalforsorgens økonomi 2022-2025".
- . 2022. *Bekendtgørelse af lov om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention*. Bd. LBK nr 138 af 26/01/2022. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/138>.
- Kriminalforsorgen. 1998. "Kriminalforsorgens Principprogram".
- . u.å.-a. "Familie og børn". *Kriminalforsorgen* (blog). Set 9. maj 2025. <https://kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/familie-og-boern/>.
- . u.å.-b. "Fængsel". *Kriminalforsorgen* (blog). Set 8. maj 2025. <https://kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/>.
- . u.å.-c. "Varetægt". *Kriminalforsorgen* (blog). Set 8. maj 2025. <https://kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/varetaegt/>.
- . u.å.-d. "Vestre Fængsel". *Kriminalforsorgen* (blog). Set 12. juli 2025. <https://kriminalforsorgen.dk/steder/vestre-faengsel/>.
- Lachenmeier, Anders, Sofie Amalie Poulsen, og Anna Elisabeth Thomsen. 2023. "Uddannelse til indsatte. En undersøgelse af indsattes oplevelser med uddannelse i de danske fængsler og arrester". Tænketanken Perspektiv.
- ROCKWOOL Fonden. 2023. "Varetægtsfængsling Skader Arbejds- Og Familieliv Uanset Skyld. Systemet Kan Indrettes Bedre". ROCKWOOL Fonden. januar 2023. <https://rockwoolfonden.dk/udgivelser/varetaegtsfaengsling-skader-arbejds-og-familieliv-uanset-skyld-systemet-kan-indrettes-bedre/>.
- Smith, Peter Scharff, og Janne Jakobsen. 2017. *Varetægtsfængsling: Danmarks hårdeste straf?* 1. udgave. 1. oplag. Kbh: Jurist- og Økonomforbundet.

Ugelvik, Thomas. 2014. *Power and Resistance in Prison: Doing Time, Doing Freedom*. Palgrave Studies in Prisons and Penology. Basingstoke: Palgrave Macmillan.